

דע מאין באת ולאן אתה הולך

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ הָרְחָה (כח, א) יש לעיין מדוע נזכר בכתוב מהיכן יצא יעקב ולהיכן הלך, והלא כבר נאמר קודם (פסוק ב) שיצחק אביו אמר לו ללכת לפדן ארם לשאת אשה, ואם כן, מספיק לומר 'וילך' יעקב כדברי אביו. עוד יש להבין, הרי בתחילה הלך יעקב והטמין עצמו י"ד שנה בבית שם ועבר (רש"י), ואם כן לא מבאר שבע הלך לחרן.

[ב] נראה לומר שבפסוק זה נרמז מה היתה מחשבתו של יעקב אבינו בהליכתו. ונקדים את דברי המשנה (אבות פ"ג מ"א) שצריך האדם להסתכל 'מאין באת ולאן אתה הולך', מחשבה זו המחשבת חשבונות של הגוף, מצילה אותו מהחטא, כמבשר במשנה שם 'ואי אתה בא לידי חטא'. וכיוצא בזה יש לחשוב בחשבון הנשמה, על מנת לזרז עצמו לקיים את המצוות, מאין היא באה, מתחת כסא הכבוד מקור מחצב נשמות ישראל (וזה"ק ח"ג כטב, וע"ע בשער הכוונות מטב), ולאן היא הולכת, לגן עדן, מקום שהצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנים מזיו השכינה (ברכות יז, א).

ולא רק באופן כללי צריך לחשוב מחשבות אלו, אלא גם בכל מעשה ומאורע שמודמן לאדם, עליו לזכור ולחשוב מאין הוא בא ולאן הוא הולך. כשהולך ממקום קדוש למקום פחות - ישמור עצמו שלא לרדת, ואם להיפך, הולך ממקום פחות למקום קדוש - יבין עצמו בלצל את השפעת המקום הקדוש.

[ג] ועל כך אומר הכתוב שיעקב שם על ליבו מהיכן הוא בא - שיוצא מבאר שבע מקום מגוריו אביו ואמו הצדיקים, שהם הודה וזהו הודרה של העיר (ראה רש"י), ובמקומו הרביץ צחק תורה (ראה יומא כחב, ומה"ם ע"ז פ"א ה"ג), ולאן הוא הולך - לחרן, מקום הטומאה ועובדי עבודה זרה.

ומודגש שהלך 'חרנה', ולא כתוב 'לחרן'. ומפרש בגמרא (יבמות יג, ב) שכל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה. וכתב האור החיים הק' (במדבר טז, ג) שלא לחינם יעשה כן הכתוב. ובאור המהר"ל (גור"א לעיל כחב) שיכל מקום שבתאב ה"א בסוף התיבה, רצה לומר שבה לחרן למקום. וכן כאן, הכוונה להדגיש שיעקב הבין שאינו הולך לחרן לזמן קצת, אלא יצטרך להתעכב שם בעבור נשותיו, ועל כן נאמר 'חרנה', כלומר, לתוכה, ולתוך מהותה, ואנשיה הרעים והחטאים.

וכיון ששם על ליבו דבר זה, הלך לבית שם ועבר, להכין עצמו למעבר ממקום הקדושה למקום הטומאה, ונטמן שם י"ד שנה כנגד י"ד שנה שהוא עתיד להתעכב במצוות הוריו להינשא, זה לעומת זה [ומה שהוסיף אח"כ בעבורת הצאן הוא ענין אחר, ואכ"מ].

[ד] מחשבה זו של 'דע מאין באת ולאן אתה הולך' מקיפה את כל חיי האדם, ומי ששם אותה נר לרגליו, רואה אורה בכל מעשיו. דרך משל, הלומד תורה ומדע, צריך לידע 'מאין הוא בא' - מה מקור הדברים בתורה שבכתב או שבעל פה. ומאיך 'לאן הוא הולך' - שהיווה הדברים מתיישבים להלכה, ושלא יהיה ח"ו מגלה פנים בתורה שלא כהלכה.

כיוצא בזה בעסקי העולם, ההולך לקנות צרכיו, צריך לידע 'מאין הוא בא' - כמה כסף ויכולת יש לו לכך. ומאיך 'לאן הוא הולך' - שלבסוף צריך לשלם הלוואותיו, ולא יהיה ח"ו בבחינת 'לָהּ רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלַם'.

הבטחון וההשתדלות

וַיִּפְּעַע בְּמִקוֹם וַיֵּלֶךְ שָׁם כִּי בֹא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמִּקוֹם וַיִּשֶׂם מֵאֲשָׁתִּי וַיִּשְׁכַּב בְּמִקוֹם הַהוּא (כח, יא) כתב רש"י: 'עשן כמין מרוב סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות'. ויש לעיין למה פתח, והרי הולך בשליחות מצוה מאביו, לישא אשה, ושלוחו מצוה אחרת ניוקין. ויש לומר דהיכא דשכיח היזקא שאני (פסחים ח, א).

ועדיין יש לעיין, שהרי כתב החובות הלבבות (ש"י פ"ו) שהמגיע למדרגה העליונה ביראת ה', לא יפחד ולא יירא מדבר וזלת הבורא, כמו שסיפר אחד מהחסידים על אחד מהיראים שמצאו יושן באחד המדרגות, ואמר לו, האיך ירא מן האריה שאתה יושן במקום הזה, אמר להם 'אני בוש מאלקיש שריאני ירא וזלתי'. וכן תמהו רבי ברכיה מברדש (שכל טוב) על שיטה זו, 'וכי מי שנגלה עליו הקב"ה אפשר שהיה ירא מן החיות'.

ויש לומר שפחד יעקב שמא יגרום החטא, וכמו שנאמר להלן (לב, ח) 'ויירא יעקב מאד', ובאר רש"י (פסוק יא) 'אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להימסר ביד עשו'. ואף כאן חשש שמא לא עבד את ה' כפי מדרגתו בשלימות, והפסיד השמיים העליונה.

[ב] אמנם עדיין יש לעיין מדוע הניח אבנים רק למראשותיו ולא סביב כל גופו, ועוד, מה תועלת ושומרה יש בצורה כזו, והרי החיות יכולות לאכול את רגליו ושאר גופו וימותו. גם לשון הכתוב 'ויקח מאבני המקום' טעונה ביאור, פשיטא, וכי יקח ממקום אחר. וכל סיפור הדברים צריך ביאור מה בא הכתוב ללמדנו בזה, שהרי דברים הרבה עשה יעקב בדרכו ואין התורה מזכירה כל דבר.

כל הדקדוקים האלו יתבארו על פי דברי הסבא מקלם (אור רש"י מאמר קלט) שיעקב סידר את האבנים משום 'חיובי ההשתדלות'

1. מעובד מתוך כתביו.

הוצאה חסידית

הס' 'ענין ענין ענין' **נחל חסידות**
נחל חסידות **נחל חסידות** **נחל חסידות**
נחל חסידות **נחל חסידות** **נחל חסידות**
נחל חסידות **נחל חסידות** **נחל חסידות**

רוממות

בסיוע דשמיא

פרשת ויצא תשפ"ו

גיליון 491 שנה י"א

גיליון שבועי לבני התורה

רוממות העינין

הרב יצחק יצחק

מתורתו של רבינו מרן ראש הישיבה הגר"א הכהן דויטש זצוק"ל

לקראת יומא דהילולא רבה של אדוני מורי ורבי, נאמן ישראל ועטרת תפארתו, אמרתי זה פעמיים, ועתה בפעם השלישית, לא למנוע טוב מבני התורה וצאן מרעיתו, ולהעלות בשער בת רבים את החידושים שהיו חביבים עליי ביותר, וזהו חור ומכשמש בהם שכן ושבו. מערכה זו נאמרה על ידי רבינו בתחילת זמן קיץ תש"פ בפרוץ גניף הקורונה, ורבינו עמד כעצמאי בראש הגדוד מתוך מסירות נפש ממש. להעמיד את הדרך אשר ילכו בה, וכפי שהבטא רבינו באוני' בתקופה זו שבכל גידול דן הוא בכובד ראש ובאחריות גמורה ע"פ כללי ההלכה ודבר זה לא בא לו בקל כלל, ומיד בתחילת הזמן עמד ומסר את שיעורו זה בחצר בית מדרשו ללא פחד ומורא, ועשה שלא תשתבח תורה מישראל כפשוטו, וכפי שהבטא רבינו על תקופה זו כשהוא על ערש דיו בפני תלמידיו שדבר זה יעמוד לו לזכות, ובעו"ה עלה בסערה השמימה וזכות זו גנזה לו לעולם שכולו טוב. וזכנא קא גרים להעלות על שלחן מלכים בני התורה צאן מרעיתו מחידושי בדברי הרמב"ם שהוכיח מיעקב אבינו דין נדר בדבר שלא בא לעולם.

שאלו אמר אדם כל מה שתלך בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתננו לצדקה אע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם הרי זה חייב לקיים דברו שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה, וע"ל. ומבואר בדברי הרמב"ם דאף שלא אמר הרי עלי ולא התחייב להקדיש לאחר מכן שהוא היה סבור שחל ההקדש משום שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, מ"מ בזה גופא דגמרי בדעתו שיהא מקדש, מונח בזה נמי התחייבות להקדיש אף אם לא יחול ההקדש, ואפילו אם לא יתייחס לנתינה בדבריו.

וכע"ז זה מבואר ברין (נדרים ח, א) בהא דאינא שהאומר לחברו נשכים ונשנה פרק זה עליו להשכים שכן דאפי' שאין כאן לא נדר ולא שבועה מ"מ חייב לקבלה בעלמא, ומבואר אפילו שלא אמר זאת בלשון הבטחה רק גמר בדעתו שישכים וישנה חייב לקיים בדבריו. אך בדעת הרמב"ם מבואר חידוש טפי מהר"ן דהר"ן מיידי היכא דגמר בדעתו להקדיש, אבל הרמב"ם מיידי בגוונא שגמר בדעתו שיהא קדוש שהוא היה סבור שחל ההקדש, ולא התחייב להקדיש אלא כיון

שלא חל ההקדש חייב להקדיש והוא ח"י טפי. אמנם הראשונים פליגי על הרמב"ם, שהרא"ם (ב"ק פ"ד סימן ג') כתב שדוקא אי יאמר אתן מחויב להקדיש ואפי' דבדיני ממונות אי כאן התחייבות מ"מ אי הבטיח ליתן חייב לקיים בדבריו. והראשונים (נדרים ח, א) בהא דאינא שהאומר אשנה פרק זה נדר גדול נדר אצולקו ישראל, צידדו לדשון לא לא מנתי וחל רק מדין די לשבועה, אך בריטב"א שם מסיק וכן משמע ברוב הראשונים שם דכשאומר אתן מתחייב לתת.

סתירה גדולה בדברי הרמב"ם והשו"ע בזה

ג. ויש לעיין בעיקר דברי הרמב"ם בהל' מכירה מה כיוול הרמב"ם נדרים בהדי הקדש, הא בנדרים הנדר חל על דבר שלא בא לעולם ומה כולל זאת עם הקדש, ובפשיטות לשון

המשך עמוד 3

הבכורה שקנה יעקב מעשו והא היה דבר שלא בא לעולם, וכתב בזה שדוקים מתן תורה היה קונה אף דבר שלא בא לעולם [והביאו הקצוה"ח סימן רעח סק"יג], ולדבריו ליכא ראייה כלל מחלות הנדר של יעקב אבינו דשיך לנדרו אף בדבר שלא בא לעולם, כיון שהיה קודם מתן תורה ולא היה באתה שעת חסרון של דבר שלא בא לעולם, ומבואר דסבר הרמב"ם דליכא חילוק בזה.

חידוש הרמב"ם בהל' מכירה

ושיטת הראשונים בזה

ב. ובהלכות מכירה (פכ"ב ה"ו) כתב הרמב"ם וז"ל: ודין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקנייתו

1. מערכה זו לא היתה תחת עינו של רבינו, ולא עברה את שבט ביקורת, והערתו אם תהינה יש תלכות בהבנת הכותב.

הקדש ע"י ידידנו הר"ה רבי אברהם יהושע כהן שליט"א
 לרגל השמחה הגדולה והשיריה במעונות
 בהולדת בנו שירי' בשעתומ"צ
 בנישואיו בן זכתי המהוללת תחיל
 שיוכה להנכנסו בביתו של אביו"ה בעתו ובזמנו
 לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים
 לתפארת המשפחות המפוארות ולהמשך כרם בית ישראל

הקדש ע"י ידידנו הנאמן רבי דוד יוסף פפ"ס שליט"א
 מנצח תלמידי רבינו הר"ר שמואל יע"א
 לרגל השמחה הגדולה והשיריה במעונות
 בנישואיו בן זכתי המהוללת תחיל
 עב"ז המופלג בתורה ויראה וכל מדרג נכונה
 ירידנו גנים הליכות הבת"ה הגדול נוסח ג"ו
 מבחיני ישיבת תורת החיים
 בן הר"ה רבי אברהם נוסח שליט"א
 אשר תתקיים ביום כ' אדר ב' סליח ארמנות אור (נח"ק) י"ם
 יתן ויזכו לבנות בית נאמן בישראל
 כשיאפתם הטוהרה בדרך ישראל סבא
 בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
 לתפארת המשפחות המפוארות ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמות
 הרב הנאמן רבי נחמיה ב"ר דוד בנצ' ציטרון זצ"ל
 ומייסד ומנהל סמינר אור החיים בני ברק
 ומתומכי וממעימדי מוסדות התורה באר"ק
 אשר מסר נפשו לחינוך צאצאיו לתורה ויראת שמים
 נלב"ע כ' סליח תשע"ו - עשור להסתלקותו
 הונצח ע"י נכדו הר"ה רבי יעקב ציטרון שליט"א

לעילוי נשמות האי גבארה רבה
 איש צדיק וירא אלקים ותורת חסד על לשונו
 היה לתל תלפיות בחלבה ודבוק באמונה בכל יסוריו הרבים
 הנאמן רבי יעקב זצ"ל
 נלב"ע ב' אדר תש"י
 נלב"ע ב' אדר תש"י
 הונצח ע"י גיסו ירידנו הר"ה רבי אהרן ציטרון שליט"א
 ובני המשפחה שליט"א

יבנה ה"דרכי שמואל" זיע"א

וגם כאשר חזר מבית לבן מעידה עליו התורה (לג, יח) **וַיָּבֵן יַעֲקֹב שָׁלֹם**, וברשי: 'שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן'. לא הסיח דעת מהתורה כלל וכלל, ולא שכח שום דבר מכל מה שלמד בארבע עשרה שנה שהיה טמון בבית שם ועבר, לא שכח שום 'תוספות'... את הכל זכר.

והנה עוד אנו למדים מיעקב אבינו את החידוש המיוחד של 'רציפות', שיגע בתורה י"ד שנה בצופין! ואפילו רציפות שלנו גם כן מעלה ומרוממת את האדם, וכמו שאומר הגר"א, שאח"י ג' שעות יוכל אדם להרגיש את מתקנות התורה, וזוהו נמשך להוסיף עוד ועוד. וכל שכן ביותר, שרציפות של י"ד שנה ודאי שזה אחרת! וכמובן שצריכים להיזהר כשמדברים לגבי יעקב אבינו, מ"מ נלמד מזה את ענין הרציפות, ולהיפך ענין ההפסק ח"ו. וכמובן שיש דרגות בזה, שיש האפל שלא מסיתים את דעתם מן התורה כלל.

תפילת ערבית רשות

והנה כתיב (כח, יא) **וַיַּפְּצֵה בְּמִקְוֹם** וברשי 'למדנו שתקן תפלת ערבית'. וקיי"ל (ברכות כז, ב) 'תפילת ערבית רשות', ואף שבדורות אחרונים קיבלו עליהם כחובה, אבל כשיעקב תיקן תפילת ערבית זה היה רשות. ויש להתבונן מאי שנא משחרית ומנחה שתיקנו אברהם ויצחק שהוא חובה. אלא הביאור הוא משום שכל עיקרה היה תורה וכל השאר טפל, וכדוגמת רש"י וחבריו שתורתן אמונות ולא היו מפסיקין לתפילה.

ועוד איתא בגמ' עירובין (סה, א) 'לא איברי ליליא אלא לשינתא, לא איברי שיהא אלא לגירסא' ורבי יהודה היה מתפלל אחת לשלושים יום (ראש השנה לה, א וברשי). ולזה יעקב שהוא עמוד התורה תיקן תפילה שאינה חובה. ואמנם, האידנא מחמת ירידת הדורות, ומשום שנחרב הבית ונחסרנו בתורה כדכתיב **מִלְכָּה וְשִׁרְיָה בְּגוֹיִם** אין תורה, שווהו עליו לחובה, אבל בעיקרה

תפילת ערבית רשות, כי יעקב שהוא עמוד התורה לא תיקן בלילה תפילת חובה.

תתן אמת ליעקב

הנה יעקב אבינו מידתו מידת האמת - **תִּתֵּן אֱמֶת לַיַּעֲקֹב**, ובשביל לזכות למידה זו בעולם הזה שהוא 'עלמא דשיקרא' היה צריך לעבור נסיונות. בתחילה היה צריך לחטוף את הברכות מעשיו בברמה, ונתנסה בשקר אבל עמד בזה, וכמו שפירש"י **שלא שיקר**. ואחר כך נתנסה בנסייון הקשה ששהה כ' שנים בבית לבן האומי תכלית השקר, אבי אבות המכשפים - 'דלית בר נש דאשתוב מיינה' (לשון הזהר). ואפילו שהיה לבן גדול בכח הטומאה, לא הושפע ממנו יעקב אבינו במאומה, וכדכתיב **וַיֵּבֶן יַעֲקֹב שָׁלֹם**, ופירש"י, שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו, שנשאר עמוד האמת. וזהו הביאור במה שהלך להיות נטמן י"ד שנה, אף שנשלח ללכת לחרן להעמדת כלל ישראל בציווי אמו על פי הדיבור, משום דשבביל לעמוד בנסייון מול לבן, היה מוכרח להיות נטמן י"ד שנה, שכל הכח לעמוד מול 'העלמא דשיקרא' הוא רק על ידי הדביקות בתורה שהיא אמת.

אילו ידעתי לא ישנתי

עוד בפרשה כתיב (כח, טז) **וַיִּיחַץ יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲנִי יֵשׁ ה' בְּמִקְוֵי הַזֶּה וְאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי**, וברשי: 'שאלו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. ויש לנו ללמוד מדברי רש"י בבחינת 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי', והוא לימוד נורא! שיעקב אבינו אשר שכח לראשונה אחרי י"ד שנים של עמל התורה, אשר אין בנמצא על אדמות ציור כזה של עמל התורה, אף על פי כן אמר **אילו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה**. ועוד שמעתי בזה מהגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל. שכאשר מגיעים לגיל הבגרות אומרים 'אילו ידעתי לא ישנתי', ולא היה מתבזבז ימי הנעורים, וכל אחד לפי גילו יש לו ללמוד מזה, שצריך להתעורר שלא תעורר בגיל מאוחר... יעזור השי"ת שזוכה להבין ולהשכיל, והוא לנו זמן ללמוד היטב את הפרשיות הנוראות האלו של האבות הקדושים, ויהיו הדברים חיים וקיימים למעלה, ואף אנו נתחזק להיות הדברים חיים וקיימים, לטוב לנו כל הימים.

תיקן תפילת ערבית רשות.

11. עיין רבינו יונה בברכות דף ח' ע"א.

12. ויש לבאר דהנה יעקב אבינו עצמו פסור מתפילה כמדת רש"י וחבריו, אבל משמע שכל תקנות התפילה היו כשהלך של 'רשות', וזה משום דלא איברי לילה אלא לגירסא או לשנתא.

13. רבינו הרח"ב בפעם נוספת כי האבות תקנו את התפילות משום שכל השיכות שלנו לדבר עם הקב"ה באופן ישיר זה ע"י האבות, שזה כל מעלת התפילה. שיש שני דברים עקרים בעולם והם תורה ותפילה, ומעלת ת"ת פשיטא, ומשנה מפורשת ש"ת נכבד כולם. אבל מעלת התפילה [מלבד מה שכתבנו בזהר תפילה ל"כ שקולה כנגד כל המצוות] זה מה שמדברים עם הקב"ה באופן ישיר 'ברוך אתה', שהאדם מבקש ומודה להקב"ה, ואפילו התנאים קדושי עליון צריכים את התפילה. [וזה ע"י רש"י וחבריו אמרו שאין מפסיקין לתפילה, וגם עליהם משמע שרק לא היו מפסיקין, אבל לפירוק צריכים להתפלל]. מיד בתחילת התפילה אומרים אלוקים ואלוקים, אלקי אברהם יעקב וישראל, ולכן אברהם יצחק ויעקב שרק ע"י אונתו יולידים לעמוד ולדבר עם הקב"ה, וזה הנוהג שתפילות אבות תקנו, שהם גילו את מצוותו בארץ וע"י יש לנו שיכות עם הקב"ה.

14. וכמו ש"כ רש"י [הוא מהזוה"ק] על הפסוק (כז, טו) **אֲנִי עֹשֶׂה בְּכָרְךָ** - אנכי המביא לך, ועשו וברוך. וכן על הפסוק (כז, כד) **וַיֹּאמֶר אֲנִי** - לא אמר עתה עשו אלא

15. והוסף רבינו כמו דאיתא בחז"ל **וְהוֹרֵק** ח"א קס"ב, קס"ד, שבלעם בן

בעור היה רק מעין לבן בכישרו. ומהות הכישרו הוא עוצם השקד שמכניסו בפמליה של מעלה (סנהדרין כ"ז, א), וכל שיש מה השתלשלותן של שמכונות ששרת מונס כל אלו ענייני כישרו **(והו"ק בראשית קנ"ב)**.

16. רבינו הרח"ב עוד כי העבודה של יעקב אבינו היה לקשר שמים וארץ, וכפי שהוא לעיל, וזהו היה חיי יעקב שנים מברכה ויצחק, שאברהם ויצחק היו חייבים שיהיה אצל יעקב כל ימיו ביסורים, אברהם ויצחק עמדו בניסיונות שהיו להם והולחלו לתקן בשלימות את המידות שלהם חסד וגבורה [ואמ"ל]. אבל יעקב היה צריך להגיע ל'אמת', והעולם הזה היה 'עלמא דשיקרא', ולכן כל ימיו היה בניסיון, שלא היה מצב מסוים שבו על ידי שלמות מדותיו לאברהם ויצחק, אלא כל ימיו משך היו במלחמה להגיע לשלמות מידת האמת, וגם הניסיונות של יעקב היו ע"י גיבית הברכות לעישי במרמה, ואצל לבן שהיה רמאי ועל זה אמר יעקב 'אמיחי אני ברכאות', וזה היה עבודתו שעל אף הכל להשאר בשלמות שלו. ועל כן כשיאמר לחן אפילו שזה היה בשלימות להעמדת כלל ישראל בציווי אמו על פי הדיבור, נטמן י"ד שנה אצל שם ועבר, כיון שהיה מוכרח לזה, דכל הכח לעמוד כנגד 'העלמא דשיקרא' הוא ע"י הדביקות בתורת אמת.

17. מדברי רבינו ב"ס נראה עוד, דאף ששכיבה זו היה בה העמדת כלל ישראל, ובכלל זה בה הברכות וההבטחות שהקב"ה אמר לו להתגלות זו, מ"מ וכן על ידי ראוי לשבת במקום קדוש זה, 'אילו ידעתי לא ישנתי'.

18. והוסף רבינו 'ואם רוצים אפשר ללמוד מוסר מכל דבר'...

רוממות דרעיין

מנדר בדבר
שלב"ע

המשך מעמוד 1

הרמב"ם משמע דהנדר לא חל אך זה אינו כמבואר בגמ' (נדרים פ"ה, ב). ועוד יש להקשות דבשלמא בהקדש יש לומר דמונח בהא כוונה להתייבב אבל בנדרים מזה"ל לומר שיהא מונח בהא לנדרו הא אין מצוה לנדרו. ועוד יש לתמוה שדברי הרמב"ם סתרי אהודי, דבה"ל ערכין שהבאנו לעיל כתב יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אם אמר הכהן עליו להקדיש הרי זה חייב להקדיש כשיבא לעולם משום נדר וכו', וכתב בתורת חידוש דיראה לי דהיכא דאמר הרי עלי חייב להקדיש ומשמע דדוקא היכא דאמר הרי עלי אבל אי יאמר יהא הקדש אינו חייב להקדיש, ובסו"ד כתב וזה וכיוצא בו בכלל נדרים הוא ולא בכלל הקדשות והיינו דכשמתחייב להקדיש הוי נדר ולא הקדש, והוא סותר למה ש' בפשיטות בה' מכירה דאפי' אי יאמר יהא הקדש ולא אמר הרי עלי להקדיש נמי מחויב להקדיש ומבואר שאין זה שייך דוקא לנדר.

וכן יש לתמוה בדברי השו"ע שבי"ד (רנ"ח, ח) הביא דברי הרמב"ם בה' ערכין ו' שם שאם יאמר יהא הקדש אינו כלום ורק באופן שיאמר הרי עלי להקדיש חל ההקדש, ובחז"מ (י"ב, ב) הביא דברי הרמב"ם בה' מכירה דאף באופן שאומר יהא להקדש עליו לקיים דבריו, ועיי"ש בסמ"ע מה שכתב בזה, ודבריו צ"ב.

ביאור ודקדוק דברי הרמב"ם

ד. והנה יש לדקדק לשון הרמב"ם דבה' מכירה ש' דאי אמר יהא הקדש חייב להקדיש כ' דאי אמר כל מה שתלד בהמתי יהא הקדש או יהא אסור עלי או אתננו לצדקה חייב לקיים דברו, ויש לעיין שבל' אתננו אף הראשונים דפליגי על הרמב"ם מודו שחייב ליתן, ואמאי כלל הרמב"ם לשון אתננו עם לשון יהא הקדש, ומבואר בזה דסבר הרמב"ם דל' אתננו אין זה לשון טוב אלא רק מחמת דגמר בדעתו מחויב לקיים דבריו.

וכן יש להוכיח מ' הרמב"ם בה' ערכין ש' דאי אמר הרי עלי להקדיש מחויב להקדיש ומשמע דאי יאמר הרי עלי שדה זו להקדש לא יהא חייב להקדיש, ורק אי יאמר הרי עלי להקדיש דמתייחס למעשה הנתינה מחויב להקדיש, וה"נ אי יאמר הרי עלי ליתן ודאי יועיל אבל היכא שאומר אתננו ולא מתחייב על מעשה הנתינה לא חייב לנדר.

ונראה דזהו כוונת הרמב"ם בסו"ד שם במה ש' זה וכיוצא בו בכלל נדרים ולא בכלל ההקדשות, דהקדש חל היכא דאומר הרי זה או הרי עלי ומתייחס לפירות עצמם שלא שייך בדיני הקדש התחייבות, אבל הכא הוא חל מחמת דמתייחס לנתינה ומתחייב זה שייך רק בדיני נדרים, ובהו בעי שיאמר ל' טוב ובלא"ה הוי דבר שלא בא לעולם ואינו מחויב להקדיש.

ובהו נראה ליישב סתירה דברי הרמב"ם דברי דנין הן דבהלכות ערכין מייירי הרמב"ם כשמתחייב לפעולת הנתינה וההקדש זה חל מדין נדר ורק באופן שמתחייב להקדיש וליתן, וזהו ש' הרמב"ם שהוא בכלל הנדרים ולא בכלל הקדשות. אבל בהלכות מכירה מייירי הרמב"ם היכא דלא התחייב להקדיש אלא התחייב את הפירות עצמם וגמר בדעתו שיהא הקדש ולא התחייב לעשות מעשה, ובכ"ז מהני בדבר שלא בא לעולם שחל ליתן להקדש וכמ"ש הרמב"ם בזה שהוא נלמד מכלל היוצא מפיו יעשה, ושפיר יניחא ש' הרמב"ם דין ההקדשות ודין הנדרים שישור החלות אינו מחמת התחייבות אלא מחמת מה שגמר בדעתו על הפירות שיהיו הקדש, אך עדיין חלוק נדר מקדש ובנדר הנדר חל כשיבא לעולם, אבל בהקדש שאוסר על אחרים לא חל מדין אלא רק יהא חייב להקדיש ודו"ק.

2. ונראה שכוונת רבינו שהוא מדין אמירה לגבוה כמסירה להדין, דחזין דחלוק דין הקדש מדין הדין ועל כן אף שלא חלה אמירתו, מ"מ חייב לקיים דברו.

רוממות דפרשה

ממוסר
הפרשה

המשך מעמוד 1

בלבד. ולפי זה מיושב הכל, שעשה פעולה של השתדלות לפי מדרגתו, ועל כן לקח 'מבאני המוקם' המזומנות לפניו ולא יותר, והם הספיקין רק למראשותיו, והסתפק בזה. ומשפטיים את השתדלותו הנפשו, שכן 'במקום ההוא' ב' פחד בתחילה, בהשקט ובבטחה (ונדרים שם, ראה גרי"ז תורת בריסק כ"ב).

ג. איתא במדרש (איכ"ר פתיחה ל'): 'ארבעה מלכים היו מה שתבע זה לא זה. דוד אמר 'אדרוף אויבי ואשפיע' אמר לו הקב"ה אני עושה כן. עמד אסא ואמר אני אין בי כח להרוג להם, אלא אני רודף אותם ואתה עושה, אמר לו אני עושה וכו'. עמד יהושפט ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף אלא אני אומר שיהא ואתה עושה, אמר לו הקדש ברוך הוא אני עושה וכו'. עמד חזקיהו ואמר, אני אין בי כח לא להרוג, ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מיטתי ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה. ולכאורה מדרגת חזקיהו גדולה מכולם, שניצל בלא לעשות השתדלות כלל. אולם תמוה לומר שאכן היה גדול מאבותיו, שהרי בדרך כלל התהלך הוא הפוך - ויש 'ירידת הדורות'.

ביאור הדברים הוא, שבעיקר הדין צריך לעשות השתדלות, ולשם הראשונים עשו השתדלות. אולם חזקיהו הכיר שאינו במדרגת אבותיו, וחשש מהתעשרות ההשתדלות תחליש ותפגום את תמימותו ושלימות אמונתו. ולכן התפלל ולא עשה כלום.

ד. נאמר, שבמעשה ההשתדלות ישנם שני קצוות שצריך לשים לב אליהם. האחד - לא למעט בה מעלות העצלות. והשני - לא להרבות בה משום פגמת האמונה. וכל אדם צריך לשער מה רמת ההשתדלות שעליו לעשות לפי מדרגתו, ומדרגה זו משתנה כל ימי האדם לפי מצבו אמונותו ומעלתו באותה שעה.

מילת 'שירדול' יש לה שני מובנים, האחד התאמצות, והשני פיתוי. וכלל בדינו שכאשר ישנם שתי משמעותות למילה - שניהם משמשים בכל אחת מהם. וכאן הביאור הוא שהשתדלות בהל' על ידי פיתוי, וכמו שכתב הרמב"ם (פיה"מ אבות ב, ה) 'ענין השתדל, הראה נפשך ומשוך אותה לקניית המעלות'. והיינו משום שהמאמץ וההשתדלות באים מחמת שמתפתה לחשוב שההשתדלות תצליח דרכו. ואותו פיתוי מלאכת היצר היא. ועל כן בכל מעשה השתדלות, האדם צריך לשים לב אל הפיתוי המחשבי הנלווה אליו, ולווכרו, שאין כאן חובת השתדלות, אבל התוצאה לאלקים היא.

התבוננות בתלמידי חכמים שזכו לדרגות בתפילה

רבנו ישראל משלם זצ"ל מעורר שאתה הסיבות שירדה חרדת היה בחודש אלול, מפני שספר תמו גדולי היראים אשר חדרתם מאימת המשפט נראתה על פניהם, ועשתה רושם בלב הסיים אחריהם.

אממור זצ"ל נהג לשאול אברכים ובחורים; אם החפץ חיים היה בא להניח פה שיחת מוסר, האם משהו לא היה נכנס? וסיפר להם שהכיר אנשים שלמדו אצל החפץ חיים ולא נכנסו לשיחות שאמר. לאחר פטירתו הם היו מלאי צער וחרטה ברמה שקשה לתאר. אולי בזמן של החפץ חיים הם חשבו שהוא יחיה לנצח... אולי הם הרגישו שרק אם רבי עקיבא איגר או הגאון מוילנא היו מגיעים הם ודאי היו נכנסים. הדרך המצויה היא שנוכחים מאוחר מיד, וכשהם נמצאים עמנו לא מכירים מספיק במעלותיהם ולא מנצלים את מה שאפשר לקבל מהם, וההפסד מרובה. ומשום החשיבות שיכולים אנו לקבל מהם, הוא רזו לקבל מהתלמידי-חכמים שחיים עמנו היום. כל מי שמבקש חכמה, צריך לשמוע שיעורים, שיחות מוסר, להתייעץ, להתבונן בעבודתם, דור דור ודורשיו.

ראיתי ושמעתי את רבותי זצ"ל איך הם השתוקקו לראות או להתבונן בתלמידי חכמים שזכו לדרגות בתפילה, והם תיארו את ההשפעה העצומה שזכו מהם להתבוננו מקרוב בתפילות של גדולי עולם. אממור זצ"ל סיפר כמה הוא קיבל מכך שראה את החזן איש ואת הרב מברסקי ואת רבי אליהו לופיאן, איך הם קוראים קריאת שמע. ובינו ראש הישיבה זצ"ל תיאר את הקריאת שמע ששמע וראה בעת הופעת מרן הגריי"ז זצ"ל בארץ הקודש, הוא נתן השגות גבוהות וחדשות בקריאת שמע כשהוא גועי לירושלים, ראו אצלו את הפרוטגמא חדשה משמש.

כדאי לנו לחפש אחרי גדולי עולם החיים ב"ה עימנו, אשר על פניהם ניכר החרדה והעונג שזוכים לעמוד ולדבר עם בורא עולם, להתבונן בתפילותם, ובדאי תהיה לכך השפעה גדולה ומרוממת לתפילתנו.

אדם שיתייגע ויתמיד בעבודת התפילה, הקב"ה ירחם עליו וישלח עזרו משמים, כי הבא לטהר מסייעים אותו, ואדם המקדש עצמו מקדשים אותו הרבה. ויזכה להתפלל בדבקות ובבל שלם ותפילתו תתקבל ברצון לפני אדון כל.

הזכות לדבר עם מלך מלכי המלכים

פגשתי אברך שניכר עליו שזכה בתקופה האחרונה להתחזק בתפילה, הוא סיפר שהייתה לו חולשה לדבר עם עשירים לשמוע את דעתם ועצותיהם, בזמן האחרון הודמן לו להיכנס

רוממות התפילה

הגאון רבי מרדכי יפת שליט"א
(יעד מ"ה)

לאחד העשירים הידועים גם כמטיבים וידם תפוחה לסייע לאחרים. וסוחח איתו כעשרים דקות, מה יצא מלפניו. לאחר מכן עלתה בו מחשבה, מה יצא לי מכל השיחה עם העשיר הזה, הרי הנני מאמין באמונה שלמה שהכל מהבורא יתברך, והוא לא יכול לתת לי שום דבר מעבר למה ש'גוזר' לתת לי, אם כן למה אני מפספס את השיחות שיש לי שלוש פעמים ביום לדבר עם מי שכן יכול לתת לי את כל מה שטוב לי באמת. מחשבת המרדות הזאת בלבי עוררה אותי להנות מכל רגע ורגע בתפילה, לשמוח שהוא מדבר ומשוחח עם בורא כל העולמות. ומה שמעט דעת יודע את גודל השמחה. זה לא בא ביום אחד, זו עבודה, אבל ב"ה הוא זוכה כל יום להתענג לפחות בחלק מהתפילות, עצם הדבר שהוא מדבר עם אביו בששמים, ומלבד זאת שהוא יכול לתת לו את מה שהוא צריך. הרי הכל רק בידו!

הראיתי לו את דברי מרן החפץ חיים זיע"א בשם עולם (ב,יא) שמפציר בנו הרבה שנעמוד ונתבונן לפני מי אנו מדברים ואת גודל הכוח שזכה אותו ה' לשמש לפניו כאחד המלאכים אשר במרום. [מלבד זאת שלימדנו רבותינו שישנם דברים שרק אם יכולים להשפיע לכל העולמות, ולא המלאכים].

הוא מתאר אחד שזכה לדבר עם מלך, וראה שהמלך שמח איתו, ומצווה שיכתבו את דברי החוכמה שלו בספר הכרונות של המלך. נהג לעצמנו את גודל שמחתו, כשהוא שב לביתו אינו יכול להתאפק מלספר זאת לכל מכריו ורעיו, בשמחה עצומה מאוד, ופניו מאירות מגודל שמחתו שניכרת לכל רואיו, ומשמחתו הוא שוכח את כל דאגות היום יום האופפות אותו תמיד. מן שכן כמה שנים כשהוא נפגש עם אנשים, הוא מספר להם בפנים בהולות את גודל הצלחתו ואושרו שיש לו הכרות והערכה אצל המלך.

ממשיך החפץ חיים ומדבר אתו להתבונן שהזכות הדבר עם מלך בשר ודם, הוא רק תפארת לפי שעה, שהרי המלך אינו יכול להאריך אף את ימי חייו עצמו, יותר ממה שנקצב לו אפילו רגע אחד! ואם בני אדם כל כך מאושרים לדבר עם מלך בשר ודם, קל וחומר באלף אלפים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא אלהי השמים והארץ והוא חי וקים לנצח.

כשאדם מקיים איה מצות עשה והוא מברך עליה ואומר ברוך אתה ה', הוא מדבר עמו לנוכח כדבר איש אל רעהו. וכשהוא לומד תורה ה', ובדאי כבוד ה' שרוי אז שם, שזו זה נאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך", והקב"ה שמח איתו, ונכתב תורתו ומצוותיו בספר זכרון

לפניו, לשבח ולתפארת עולמים בעולם הבא, ומתפרסמת או פעולתו שזכה לשמש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה לפני רבוא רבבות מלאכים קדושים. וכדאיתא בזהר הקדוש שגבריה המלאך עומד ומכריז בכל ילדה את משה בני אדם שעל זה נאמר "ובעל כנפים יגיד דבר", וגם בעולם הזה מועיל כמה פעמים להאריך ימי חייו ולהציל אותו מצרותיו. כמה ראוי לו לשמוח שמחה עצומה עד מאוד בעת שמקיים מצוה, וגם אחר כך. וביותר כשיזכור או שהוא גומל עפר, וזוכה לדבר עם אלהי השמים כאחד מצבא המרום אשר במרום, הלא ראוי שידמוע תדמוע עינו מרוב שמחה, ולהכניע לפניו ולקבל על נפשו לקיים תורתו בכל נפשו ומאורו.

ומסיים הח"ח את דבריו בתביעה; הגידה נא אחי והתבונן בנפשך אם עלה לך דבר זה ברעיוןך פעם אחת בשבוע, או פעם אחת בחודש או על כל פנים פעם אחת בשנה, להיות כל כך שמח טוב לב מקיום המצוה כמו זה האיש הנ"ל. והנה באמת נאמר כל זה ברמז בכתוב, "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", ופירושו המפרשים שראוי לו לאדם להיות שמח וטוב לב מקיום ה' יותר מרוב כל התענוגים שיש במציאות. וכתבו הספרים על האר"י ז"ל שאמר שזכה לרוח הקודש מפני שהיה שמח בשמחת המצוה יותר משמחת גן עדן.

חשיבות ההכנה למצות התפילה

רבנו יונה בספר היראה כותב: ויבא לבית הכנסת, ואומר בכניסתו 'ואני ברוך חסדך אבא ביתך'. ישב, ולא יפתח עד שישעה מעט, וישב אל ליבו לפני מי הוא יושב, ומי שומע דבריו, ואז ילבש חרדה ואימה וזיע ורתת, ויפתח תפילתו על הסדר. [שמעתי בשם מרן הגריי" אברמסקי זצ"ל, כאשר אדם בא לבית כנסת, בפרט ביום קר וגשום, בליבו הוא אומר לבורא העולם, מגיע לי ישר כח, היה כל כך נעים במטה, גשם וקור בחוץ, ככל זאת התאמצתי ובאתי. אך דוד המלך אומר 'ואני בבר כסדך' - חסד גדול עשית עמי בורא עולם, שזיכת אותי לבא אל ביתך].

הכנה לתפילה - פריה רב מאד. חסידים הראשונים היו שהיה שעה אחת קודם התפילה. אין אנו במדברנו, אך חובה עלנו להכין את עצמנו לפחות מעט, לפני מי אני עומד להתפלל, על מה אני מתפלל, ומה אני יכול להשיג בתפילה. - אנו זוכים להתפלל לפני מי שכל הכוחות בידו. לפני מי שממנו כל השפע שיש בעולם. כל הסיבות נתונים רק בידו, והוא שומע ומאזין, ורוצה להיטיב, ויש בידו להטיב, ובפרט לבניו - כלל ישראל. והשפע שהוא נוהג תלוי בתפילה. בודאי מחשבה זו אפילו לזמן קצר תועיל מאד, ותפילתו תהיה בדרגה גבוהה יותר.

רוממות המעשים

פנים ועובדות לשולחן שבת

משולחן המערכת

כלל איך תגיע ידה הקצרה למרחק כה רב. מזה אנו למדים, שבמקום שיש להציל, מושיטים את היד לזר חושבים הרבה אם תגיע לעזור או לאו. וזו השכ"ת עוזר להציל בידו, ככת פרעה שנשתרבה אמתה. כן גם עלינו מוטל החוב לעשות כל מה שבידנו, והשי"ת יעורנו שנצליח במאמצינו.

הנהגה רמ"ד וייסמנדל זצוק"ל

בשבוע זה (ו' כסליו) חל יום היא"צ להסתלקותו של הגאון הצדיק רבי מיכאל דוב וייסמנדל זצוק"ל ראש ישיבת "נייטרא", אשר ידוע גודל מאמציו העצומים בימי השואה הנוראה, הצלת עם ישראל מגיא ההריגה.

לפי הנתונים שהתפרסמו אז, הודות לפעולותיו של רבי מיכאל דוב וייסמנדל זצוק"ל נצילו אלפי יהודים! אך כמו שהוא כתב בספרו "מן המצר", אילו לא היו הציונים חוסמים את דרכו וכן נענים לקריאותיו - יכול היה להציל שני מליון יהודים מתאי הגוים! הוא היה האיש שידע את מה שלא ידעו אחרים, הוא האיש שפרץ את כל המגבלות והגבולות בתקופת השואה הנוראה. ובמיוחד הגאון הטיב ללמוד את המציאות המורכבת והטרגית, ידע שגם בתקופת אופל כזאת ניתן לשחד את הגרמנים הארורים ימ"ש לכל יבצעו זמנם, ואכן פעל והצליח לעצור את הגרושים מלסובלון לפולין.

כן גם מחמת פעילותיו למען ההצלה, נעצרה מכונת ההשמדה על פתחה של בודפשט, ורוב יהודי העיר ניצלו לחיים בזכותו. ובגאונותו העצומה הגה את "תוכנית אירופה", שאילו הציונים לא יעכבוה - היו ניצולים לחיים מיליוני יהודים. גם כשתמה השואה, וכולם ניסו להתאושש ולכל הפחות להקים את החורבות ולשכוח עד כמה שניתן את הזוועות ההן, הוא לא הצליח להרגע! גם כאשר הקים מחצית את ישיבת "נייטרא" שנחברה בסלובקיה, ושתלה על אדמת אמריקה בעיירה קטנה הרחוקה משאן העיר, מאונט קיסקא; גם אחרי שהקים משפחה מחדש, והצליח לקלוע מעפר את הנחרבות - לא הצליח להרגע, ותוך כדי פעולותיו הנשגבות בכל התחומים הוא בכה ובכה ולא הפסיק לבכות!

מסופר שכאשר אחד מתלמידיו ראהו בוכה על צרות ישראל ואינו נרגע מבכיו, נאמר מדוע הוא בוכה כל כך על צרות ישראל, הלא האדמו"ר הגה"ק רבי יואל מסאטמאר זיע"א נמצא בינינו ואינו בוכה כל כך. אמר לו רבי מיכאל דוב וייסמנדל: אילו היה הרבי מסאטמאר יודע את מה שאני יודע - היה גם הוא בוכה מבלי יכולת להרגע! איני בוכה על אשתי וילדי שנהרגו, אני בוכה על עשרות אלפי יהודים שיקלעו להציל ולא הצליחו להציל... עכ"ל.

אהבת ישראל או שנאת התורה

כאשר נודע לו מסור שום מכתב ממאות מכתבי העזקה שכתב מגיא ההריגה לרבנים בארצות החופש, שיבואו לעזרתו בגיוס הכספים, לעצור את רכבות המוות, וזאת משנאתם לתלמידי ישראל, כתב כך: "לא ידעתי ולא האמנתי כי ימנעו בעד מכתב רבנים בארצות הדמים, משהית את הרבנים בארצות החופש אשר אליהם נכתב - אז לא ידעתי ולא האמנתי כי עד כאן תתגבר בלבבם הרע שנאת התורה על אהבת ישראל, - תתגדל אצלם השמחה של עקירת התורה על ההחממת הגדולה והנוראה הזו, עד שכתב הנכתב ותחצץ ביד רבנים יהיה טעם נגלה בפניהם לעכב את המשעה אשר תציל אלפי אלפים מרדת שחת...". עכ"ל.

כן גם בחודש כסליו תש"ח כתב מאמר בשם "מי נתן ישראל לבוזים" בעילום שמו, וזאת משום שאיימו עליו שיהיה לנפשו אם יספר את פשעי המלחמה של הציונים בשעת המלחמה! והיה צריך להפסיק את מכתבו באישון לילה עיי' תלמידיו.

אפשרות להנצחה \ ברכה על גבי הגיליון באחת מן האפשרויות הבאות:
בעמדת הממוחשבות של "נדרים פלוס" לפי התיאור: קופות נוספות
\ "רוממות" - גיליון שבועי לבני התורה

או בטלפון "קו רוממות" 0722-588477 (072-722-588-477)
כמו כן ניתן מענה אנושי בכל עניני הגיליון בטלפון ה"ל"ל
שלוחה 3 או במייל המערכת: b264464@gmail.com